

Hercules Magusanus

Romeinen fietsroute

Fietsend
Romeinen
ontdekken

Hercules Magusanus

De Romeinen waren 1900 jaar geleden in Het Groene Woud zeer zichtbaar aanwezig. In de 1900 jaar daarna hebben onze voorouders het land een heel ander uiterlijk gegeven waardoor we fietsend vooral onze fantasie moeten gebruiken om een beeld te krijgen van hoe het er destijds uitzag.

Deze brochure gaat u helpen de Romeinen te ontdekken. Langs de route helpen twee musea en de vijf informatiepanelen u om een beeld te krijgen van dit verre verleden. Ook kunt u terecht in het Noordbrabants Museum in 's-Hertogenbosch en het Historisch Openlucht Museum in Eindhoven.

Hercules (ook wel Heracles genoemd) was een belangrijke figuur uit de Griekse mythen en sagen. Bij de Romeinen speelde Hercules ook een grote rol. Hij werd als mens geboren, maar door zijn twaalf heldendaden later gepromoveerd tot een god.

Magusanus was de Bataafse hoofdgod die ook als Donar bekend is. Het centrum van zijn verering lag in de plaats die wij nu Nijmegen noemen. Deze naam kan afgeleid zijn van Novio Magusanus. De Bataafse soldaten die in het Romeinse leger dienden hebben de stoere mannelijke god uit de Bataafse verhalen gecombineerd met de stoere mannelijke god uit de Romeinse overlevering.

Fietsroute

De fietsroute loopt via het fietsknooppuntennetwerk. Een fietsknooppuntennetwerk is heel eenvoudig: U fietst een route door de wit-groene bordjes te volgen van het ene genummerde knooppunt naar het andere genummerde knooppunt. Op elk knooppunt staat een informatiepaneel met een overzichtskaart. Met behulp van dit systeem kunt u zelf uw route samenstellen. U bepaalt op welk knooppunt u wilt beginnen en stippelt zelf een route uit.

Wij hebben voor u al een interessante route uitgestippeld. Alhoewel de route in twee richtingen te fietsen is, van knooppunt naar knooppunt, kunt u deze route het beste met de wijzers van de klok mee rijden. In deze beschrijving starten we de route op bij De Groene Poort aan de Bosscheweg in Boxtel. Dit bezoekerscentrum van Het Groene Woud laat veel kanten van onze geschiedenis zien tot wel 100.000 jaar geleden. Op de Romeinse afdeling zijn bijvoorbeeld een bronzen lanspunt, een waterput en een bouwoffer te zien.

Start

U verlaat het parkeerterrein van het Bezoekerscentrum en gaat linksaf het fietspad op. Vervolgens, voor restaurant de Ketting, gaat u weer linksaf. U bevindt zich nu tussen de knooppunten 43 en 68. In de dorpen Boxtel en Sint-Michielsgestel volgen we een speciale Centrum-verbinding in het netwerk. Eerst wijzen de bordjes naar het "Centrum" en na het bereiken van het centrum wijzen de bordjes weer naar het "fietsroute netwerk"

Achter het restaurant de Ketting gaan we de bordjes naar het “Centrum” volgen. De route loopt achter restaurant de Ketting over een weggetje langs een kassencomplex. In de Romeinse tijd was hier een vruchtbare hoge akker. Vlak voor de Dommel staat een paneel dat u informeert over Romeinse lokale vondsten in Boxtel.

Bij de Einsteinstraat is naast de boerderij ook een waterput gevonden. Van de boerderij is al het hout verrot en vergaan. Het eikenhout onderin de put heeft permanent onder water gestaan en is nog niet verrot. Onderzoek van de jaarringen liet zien dat de boom in 148 na Christus gekapt is. Het bouwoffer en delen van de waterput zijn te zien in museum De Groene Poort.

Tijdens het uitgraven werden onderin planken zichtbaar. Een reconstructie is te zien in het museum. Tevens zijn hier scherven te zien die in de put zijn gevonden.

De route gaat verder naar het centrum van Boxtel. Midden in het centrum staat de machtige Sint Petruskerk. In een deel van de muren zijn witte banden te zien die bestaan uit tufsteen. Tufsteen was een geliefd bouw materiaal van de Romeinen. De tufsteen die u nu ziet tussen de rode stenen uit 1500 komen waarschijnlijk uit een voorganger van deze kerk die rond 1100 gebouwd werd. De tufsteen kan in 1100 weggehaald zijn bij een oud Romeins gebouw. De tufsteen werd over de Rijn en de Maas aangevoerd. Bij Empel heeft een tempel gestaan

die aan de god Hercules Magusanus gewijd was. Misschien zijn de stenen daarna via de Dommel getransporteerd naar Boxtel.

Vlak voor knooppunt 47 zien we de staanders van een Romeinse boerderij die rond het jaar 150 na Chr in Boxtel stond. Het informatiepaneel geeft verdere uitleg.

Knooppunt **47**
Kort na knooppunt 47 kruisen we de Mijlstraat. Het woord Mijlstraat is mogelijk afgeleid van een oude mijlsteen die daar mogelijk gestaan heeft. In het zeer dunbevolkte Groene Woud waren de zandpaden gemarkeerd met mijlstenen waar vaak ook een tekst in gebeiteld was.

Het Groene Woud lag op de grens van twee provincies. De civitas Batavorum had als hoofdstad Nijmegen (in het Romeins: Ulpia Noviomagus), terwijl de civitas Taxandria als hoofdstad Tongeren (Atuatuca) had.

Er wordt vermoed dat er een voetweg van Tongeren via Empel, Rossum (Grinnes) naar Vechten (Fectio) bij Utrecht. Het voetpad werd gebruikt door voetgangers, paarden en legereenheden. Dat voetpad liep dwars door Lennisheuveel en Boxtel via Halder naar Empel. De Mijlstraat volgt grotendeels de route van dit pad. Doordat het een zandpad was zonder verharding is het tot nu toe nergens terug gevonden. In de Romeinse tijd zal de loop van het pad ook niet altijd duidelijk geweest zijn. Mijlpalen, markante bomen en huizen zullen destijds “de weg gewezen” hebben aan de wandelaars.

Knooppunten 69 68 67

U passeert de kerk aan uw rechterhand en komt uit in de Dorpsstraat in Esch. De bakstenen toren van deze Willibrorduskerk is veel ouder dan de kerk zelf en stamt uit de 15e eeuw. Hier, in de Dorpsstraat, vertelt een informatiepaneel meer over de vondsten in Esch.

De graven stammen uit de periode 175 tot 250 na Christus. Zij behoorden tot welgestelde families, die als 'herenboeren' in grote luxe villa's van steen woonden en daarbij zelfs de beschikking hadden over een badhuis.

Hun rijkdom straalt af van de vele luxe voorwerpen die in de graven gevonden zijn, waaronder prachtig glas- en aardewerk. De gevonden serviezen werden alleen gebruikt door rijke families. Ook zijn gouden sieraden aangetroffen en luxe toiletartikelen, die onder meer in het badhuis gebruikt werden. Naast een ruime hoeveelheid voedsel kregen de overledenen vele van deze voorwerpen mee voor hun reis naar het hiernamaals.

Pronkstuk is het beeldje van Bacchus. Het staat symbool voor de rijkdom die sommige bewoners van het Brabantse platteland in de Romeinse tijd wisten te verwerven. Bacchus, de god van de wijn, wordt ondersteund door een sater, een halfgod die tot zijn gevolg behoort. De Romeinen geloofden in een leven na de dood. De roes waarin Bacchus verkeert, verwijst naar het zorgeloze leven in dat hiernamaals.

Het beroemde kunstwerk is slechts tien centimeter hoog en uit één stuk barnsteen vervaardigd. Barnsteen werd door de Romeinen uit Estland gehaald en bewerkt in ateliers in Italië.

De ongeveer 200 vondsten uit Esch zijn in het bezit van het Noordbrabants museum in 's-Hertogenbosch, waar de belangrijkste voorwerpen zoals het Bacchusbeeldje permanent te zien zijn. Ook in het Oudheidkundig Museum in Sint-Michielsgestel is een mooie collectie tentoongesteld. De Romeinse god Bacchus genoot van drank en lekker eten. Tegenwoordig genieten Brabanders daar nog volop van...

Knooppunt 66

Wij maken een kort uitstapje door Esch dat ons voert langs twee kleine informatiepanelen.

Het dorp Esch stond van 1950 tot 1960 in het middelpunt van de belangstelling bij archeologen. Bij toeval werden zeven rijke Romeinse graven gevonden: drie op de Kollenberg en vier aan de Haareneweg.

Ook is bij huize Zwanenburg ter hoogte van de Haareneweg 13d in 1970 een pannenvakkerij met een grote hoeveelheid dakpanfragmenten gevonden. De pannen uit deze oven zijn ongetwijfeld verwerkt in één of meer stenen villas in de nabijheid. Helaas is er nog geen enkele villa ontdekt in of rond Esch.

Op de kruising, voorbij de markt van Esch, staat de markante bierpomp. Deze wordt gesierd door een vergrote kopie van het Bacchusbeeldje.

Knooppunt 29

De twee kleine informatiepaneeltjes vertellen over de vindplaatsen van de graven. Het paneeltje behorend bij het grafveld van Kollenberg staat vlak voor de brug op de weg naar knooppunt 29.

Richting 44

Het tweede paneeltje staat bij het grafveld Hoogkeiteren, ter hoogte van Haareneweg 30, circa 500 meter na fietsknooppunt 29. Hier is het Bacchusbeeldje gevonden.

Bij dit tweede paneeltje keren we om en rijden we terug naar Esch.

Op de terugweg naar Esch kunt u rechtsaf nog even de Ruiting op rijden om bijvoorbeeld een drankje of hapje met een Romeins tintje te gebruiken in de Vlaamse Schuur van de Jofrahoeve. De hoeve is meestal donderdag tot en met zaterdag open. Voor de juiste actuele openingstijden zie www.jofrahoeve.nl.

Knooppunt 66

Als we weer bij de markt in het centrum van Esch zijn, gaan we links af, richting Sint-Michielsgestel. Voorbij de spoorlijn rijden we naar knooppunt 65.

Na de spoorlijn lijkt het landschap sterk op het landschap uit de Romeinse tijd.

Soms een alleenstaande boerderij. Af en toe een paar restanten bos en daartussen akkers met graan en in de natte strook vlak naast de rivier, grasland met een paar koeien, paarden of schapen erop. Tegenwoordig staat tussen de weilanden prikkeldraad of een sloot. In de Romeinse tijd werden boompjes, hagen en struiken gebruikt als afscheiding tussen de verschillende stukken land.

Knooppunt 65

Het huidige gehucht Halder ligt op dezelfde plaats waar in de Romeinse tijd pottenbakkers, ijzersmeden en andere ambachtslieden hun werkplaatsen hadden. Dit kleine dorpje (vicus) lag erg gunstig op de plaats waar de Essche Stroom en de Dommel samenvloeien. Elders in de regio lagen de huizen los verspreid in het land, Halder is de enige plaats waar een groep huizen bij elkaar lag.

Het informatiepaneel geeft verdere uitleg.

Knooppunt 64 Haanwijk

Richting 82

Rijdend op de Venstraat gaan we pas rechtsaf als u bij het fietspad bent.

Bij de benzinepomp gaan we rechtdoor en volgen de routebordjes naar het centrum.

In Sint-Michielsgestel kunt u het museum over de Romeinse oudheid bezoeken. Hier kunt u veel vondsten uit Esch en Halder bewonderen. Meestal is het museum alleen op dinsdag open. Voor de actuele openingstijden verwijzen we naar 073-5517903 en www.romeinshalder.nl. Om bij het museum te komen gaat u rechtsaf de weg in voorbij de inrit van conferentiecentrum Ruwenberg. We steken de Dommel weer over en volgen het fietspad. Aan het eind van het fietspad linksaf de Theerestraat in.

Op Theerestraat 42 is het Oudheidkundig Museum te vinden, gelegen op het terrein van Kentalis. Na het museumbezoek verder de Theerestraat volgen. Aan het einde linksaf en weer terug over de Dommel. Na het bewonderen van nog een kerktoeren met lagen van tufstenen, gaat u rechtsaf naar de kleine protestante kerk. Daar fiets u linksaf de Schijndelseweg in. Voorbij Schijndelseweg 36 rechtsaf de Genenberg inrijden.

Knooppunt 41

Bakstenen en dakpannen moesten van klei gebakken worden. Goede klei was echter alleen ten noorden van Brabant te vinden. Het transport van de zware bakstenen zal ook heel duur geweest zijn. Er zijn aanwijzingen dat naast baksteen ook lichte vulkanische tufsteen als bouw materiaal uit Duitsland is aangevoerd door de Romeinen. Vrijwel alle sporen die we van gebouwen teruggevonden hebben duiden op houtbouw. De Tempel van Empel is vermoedelijk van steen geweest. De stenen zijn in later eeuwen veelvuldig hergebruikt. Op de plaats waar de Tempel stond, is geen enkele steen teruggevonden. Alleen de sleuven waarin ooit de fundering van de muren heeft gestaan, zijn nog herkenbaar. In Esch zijn in de rijke graven zalfpotjes en huidschrappers gevonden die erop wijzen dat de toenmalige bewoners in een huis met een luxe bad gewoond hebben. Zo'n huis moet haast wel van steen gebouwd zijn, maar helaas zijn dat soort huizen niet gevonden. In Hoogeloon (ten zuiden van Het Groene Woud) zijn wel stenen resten van een villa gevonden. Deskundigen zijn het oneens over het aantal stenen huizen (villa's) dat in Het Groene Woud gestaan heeft.

Tussen knooppunt 41 en 42 vindt u een informatiepaneel op de Hogert.

Knooppunt 42

Via de Hooibrug steekt u vandaag voor de vierde maal de Dommel over. De naam Hooibrug is ontleend aan de toegang voor boeren uit Gemonde naar de hooilanden aan de overzijde van de Dommel.

Knooppunt 43

Richting 68

Hierna keert u terug op het startpunt bij restaurant de Ketting of het bezoekerscentrum De Groene Poort.

Musea

Bezoekerscentrum De Groene Poort tevens Oertijd Museum Boxtel
Bosscheweg 80

Tel.: 0411-616861 www.oertijdmuseum.nl

Doorgaans open op woensdag, zaterdag en zondag. Van 1 april tot en met 31 oktober ook op donderdag en vrijdag. Raadpleeg de website of bel voor de precieze openingsdagen en tijden.

Oudheidkundig Museum Sint-Michielsgestel

Theerestraat 42 op het terrein van Kentalis

Tel.: 073-5517903 www.romeinshalder.nl

Doorgaans open op dinsdag en voor groepen
na afspraak ook op andere dagen.

Noordbrabants museum 's-Hertogenbosch

Verwersstraat 41

www.noordbrabantsmuseum.nl

Op maandag gesloten.

Vanaf medio mei tot eind 2012 is dit museum vanwege verbouwing gesloten.

Historisch Openlucht Museum Eindhoven

Boutenslaan 161 B

Tel.: 040-2522281 E-mail: info@HOMEindhoven.nl

www.historisch-openluchtmuseum-eindhoven.nl

VVV Boxtel
Markt 36
5281 AV Boxtel
Tel.: 0411-685443

VVV 's-Hertogenbosch
Markt 77
5211 JX 's-Hertogenbosch
Tel.: 0900-1122334

VVV-agentschap
Sint-Michielsgestel
Meanderplein 1
5271 GC Sint-Michielsgestel

De zojuist beschreven fietsroute is één manier om kennis te maken met het Romeinse verleden van Het Groene Woud. Met het fietsroutenetwerk kunt u ook allerlei Romeinse routes zelf uitstippelen.

Routesuggestie vanuit 's-Hertogenbosch:

Bekijk eerst de archeologische afdeling van het Noordbrabants Museum in de Verwerstraat. Vervolgens start u vanaf De Parade met een fraai zicht op de basiliek Sint Jan. Volg de knooppuntborden 'fietsroute netwerk' 84. Vervolgens 63 – 64 – infopaneel Halder – 65 even de richting 43 volgen, maar al snel linksaf naar het "Centrum" van Sint-Michielsgestel over de Esscheweg. Op dinsdagen kunt u even van de route afwijken en linksaf de Theerstraat inrijden. Op nummer 42 is op het terrein van Kentalis het Oudheidkundig Museum te vinden. De Esscheweg gaat over de Dommel Schijndelseweg heten – 41 infopaneel Hogert 42 – 43 Bezoekerscentrum de Groene Poort – 68 – 67- 66 infopaneel Esch – 29 – 28 – 62 – 61 – 60 – 24 – 22 – 21 – 54 even richting 53, en vervolgens knooppunten borden 'Centrum' volgen (circa 35km).

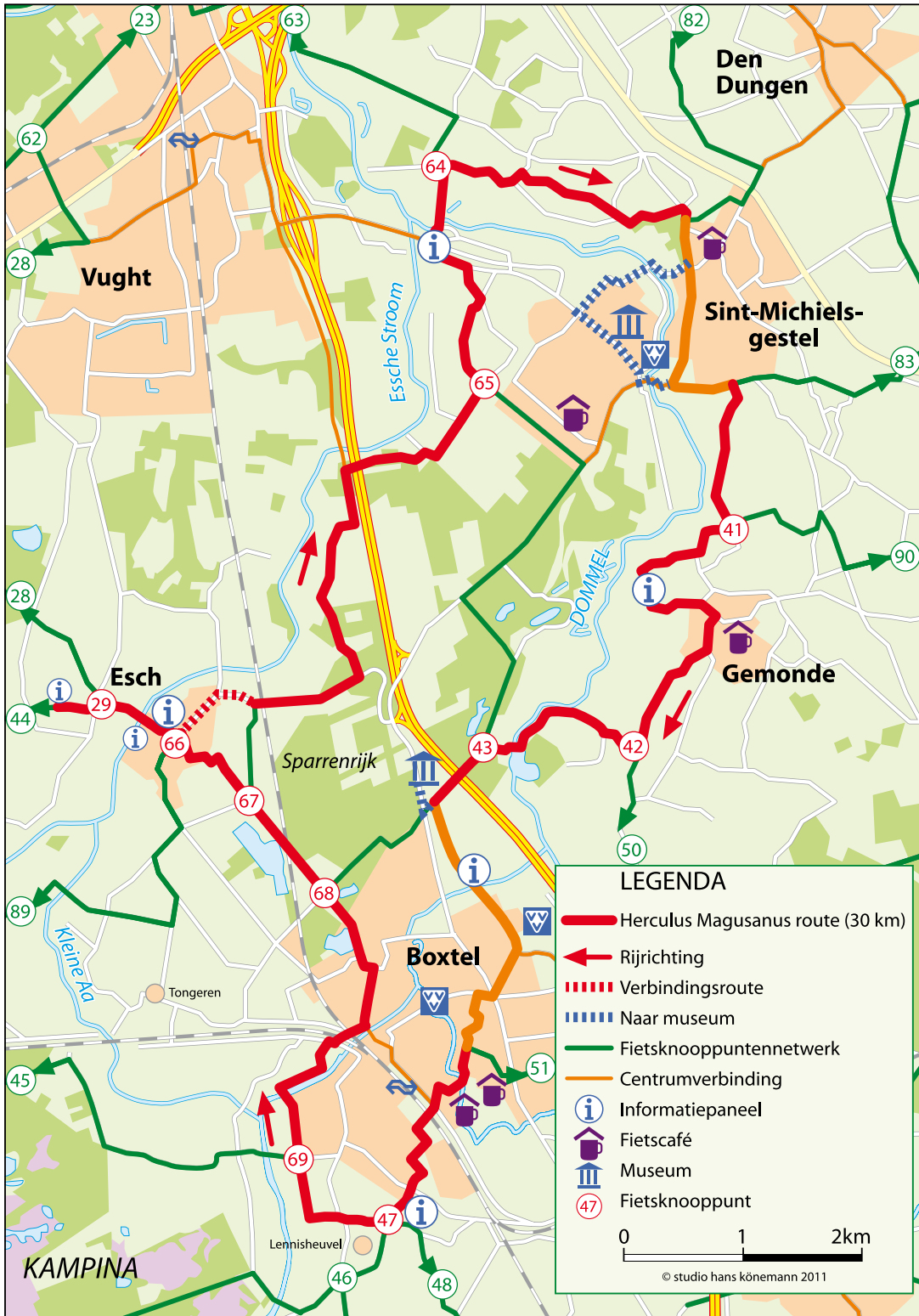
Routesuggestie vanuit Oisterwijk:

We starten op de Lind in het centrum van Oisterwijk. Volg even "Fietsroutenetwerk naar 96" en al snel "Centrum Haaren" daarna Fietsroutenetwerk 44 – paneeltje hoogkeiteren – 29 – paneeltje Kollenberg – 66 – Infopaneel Esch – 67 – 68 – richting 43 – Bezoekerscentrum De Groene Poort – voorbij café de Ketting naar het 'centrum' van Boxtel – informatiepaneel Boxtel- 'fietsroute netwerk' 47 informatiepaneel Lennisheuvel – 69 – 45 – 88 – 'centrum' van Oisterwijk (circa 34km).

Routesuggestie vanuit Sint-Oedenrode:

Startpunt is de markt van Sint-Oedenrode : volg 'fietsroute netwerk 35/30 – 35 – 34 – 55 – 54 – 53 – 39 – 48 – 47 informatiepaneel Lennisheuvel – 69 – 68 – richting 43 – Bezoekerscentrum de Groene Poort – voorbij café de Ketting naar het 'centrum' van Boxtel- informatiepaneel Boxtel – 50 – 51 – 52 – richting 21 – bij het kapelletje gaat u niet linksaf de Boxtelseweg niet naar 21, maar rijdt rechtdoor naar 'centrum' Olland – 33 – 'centrum' Sint-Oedenrode (circa 35km).

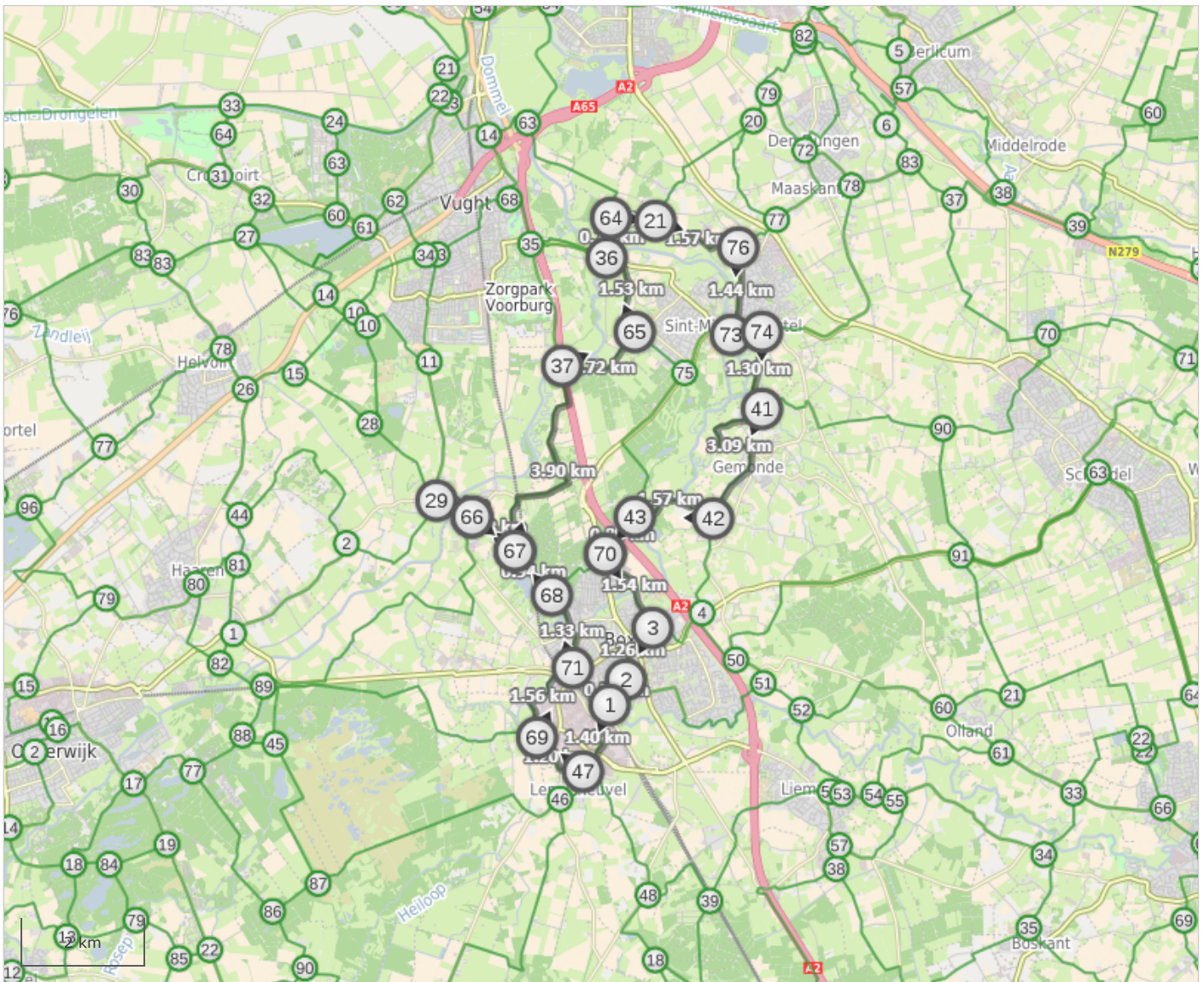

Geplande route

Code: qmn9f

VISIT BRABANT

Route

70 ⇒ 1.5 km ⇒ 3 ⇒ 1.3 km ⇒ 2 ⇒ 0.6 km ⇒ 1 ⇒ 1.4 km ⇒ 47 ⇒ 1.2 km ⇒ 69 ⇒ 1.6 km ⇒
71 ⇒ 1.3 km ⇒ 68 ⇒ 0.9 km ⇒ 67 ⇒ 1.1 km ⇒ 66 ⇒ 0.7 km ⇒ 29 ⇒ 0.7 km ⇒ 66 ⇒ 1.1 km ⇒
67 ⇒ 3.9 km ⇒ 37 ⇒ 1.7 km ⇒ 65 ⇒ 1.5 km ⇒ 36 ⇒ 0.7 km ⇒ 64 ⇒ 0.8 km ⇒ 21 ⇒ 1.6 km ⇒
76 ⇒ 1.4 km ⇒ 73 ⇒ 0.5 km ⇒ 74 ⇒ 1.3 km ⇒ 41 ⇒ 3.1 km ⇒ 42 ⇒ 1.6 km ⇒ 43 ⇒ 0.8 km ⇒
70

Totale lengte: 32.29 km

Startpunt: Boescheweg, Boxtel, Boxtel